

LUPUL CA PREZENȚĂ ISTORICĂ ÎN OLTENIA SECOLULUI AL XIX- LEA. CAZUL JUDEȚULUI VÂLCEA

Cercet. șt. III, dr. Nicolae MIHAI

Prezenta conferință publică materializează rezultatele cercetării desfășurate în Arhivele Naționale, Serviciul Județean Vâlcea, asupra unuia dintre subiectele care fac parte din tema noastră de plan, este vorba de atacurile lupilor, inclusă analizei relației dintre om/comunitate și animalul sălbatic în Oltenia secolului al XIX-lea. Prezență importantă încă din Evul Mediu dacă ne gândim la etimonul slav *vîlk* (=lup), lupul a beneficiat pentru nordul Olteniei și de un relief potrivit, care a permis dezvoltarea și prezența sa până târziu. Deși toponimia, onomastica, etnologia ne spun mai multe despre locul deținut în memoria colectivă, istoria constituia până acum o absență, istoriografia noastră nebeneficiind de cercetări substanțiale precum cele întreprinse de profesorul francez Jean-Marc Moriceau. Cu toate acestea, arhivele noastre conservă suficiente informații despre prezența istorică a lupului, așa cum am încercat să investigăm și noi pentru județul Vâlcea în secolul al XIX-lea.

Ipoteza noastră de cercetare este legată de faptul că nașterea statului modern începând cu perioada regulamentară a avut în vedere și luarea de măsuri pentru apărarea cetățeanului, identificarea și eliminarea acelor probleme, definite ca importante pentru siguranța sa. În acest context, pe tot parcursul secolului al XIX-lea, lupul va fi integrat unui proces de „construire a unui inamic public”, în termenii lui Jean-Marc Moriceau, iar în lupta contra acestuia, individul și comunitățile locale vor fi tot mai puternic încadrate de stat. Acest proces poate fi identificat și pentru județul Vâlcea și urmează un curs pe care l-am putut verifica și pentru alte județe ale Olteniei (Romanați sau Dolj). Potrivit informațiilor depistate în fondurile Prefecturii Vâlcea, preturilor Bălcești și Drăgășani, primăriei comunei Corbeni – Mângureni. Problemele identificate sunt legate de distrugerile făcute de animalele sălbatice și măsuri pentru vânarea lor (cele mai vechi fiind rapoartele primite din partea Subocârmuirii Cozia (1832). În perioada regulamentară este evident că subiectul este considerat important, corespondența administrației locale cu Marea Vornicie susținând organizarea de vânători colective împotriva haitelor de lupi (1834-1836). Ca și în cazul subiectului iarba fiarelor proclamată public ca inexistentă pentru a stopa înmulțirea cazurilor de escrocherie care o aveau ca bază, și în acest caz, al reglementării unei situații devenite intolerabile, găsim aceeași prezență a logofătului Mihalache Cornescu, numit în 1832 ca director al Departamentului Vorniciei Trebilor din Lăuntru. Vânătorile de lupi sunt menționate expres în 1846 și 1850 (Corbeni-Mângureni) 1855, 1856, 1857 (plasa Ocolu, Brezoi), 1859, 1863. Din 1860

avem menționate și cazurile de premiere (indemnizație) pentru cei care vânează animale sălbatice, aici lupi.

Întrucât problema folosirii armelor de foc rămânea una importantă, în contextul în care prezența tâlharilor și a animalelor sălbatice era des reclamată, de exemplu la 1855, atenția noastră s-a concentrat și asupra acestui aspect. Dreptul de a purta arme, o problemă deopotrivă tehnică, juridică și socială, se intersectează cu subiectul nostru. Perioada regulamentară debutează și cu reglementarea sa, și din dorința evitării unor accidente domestice nedorite (să nu fie la îndemâna copiilor cum se menționează într-un dosar din 1832). Poliția este cea care supraveghează vânzarea prafului de pușcă, a plumbului (din 1832-1833), în primul rând pentru ca acestea să nu ajungă în mâinile răufăcătorilor, tâlhari, în primul rând, apoi braconieri. Motivele de autoapărare se intersectează și cu cele politice. Știm că după 1848, când se retrag numeroase arme ca urmare a bine cunoscutului episod revoluționar, au loc numeroase petiții ale locuitorilor, cerând păstrarea acelor arme necesare pentru apărarea proprietăților de „furi” (hoți) sau pentru paza animalelor de fiarele sălbatice „ce să bântuiesc zioa și noaptea neconținut” cum aflăm la 1855, în zona Drăgășanilor. Dar nu numai vânatoarea clasică este avută în vedere, ci și folosirea altor metode, precum capcanele speciale, așa cum aflăm că făceau locuitorii satului Brezoi la 1857. Autoritățile inițiază ele însele măsuri, așa cum se întâmplă în cazul mării vânători „naționale” din 1856, când sunt obligatoriu convocați inclusiv dorobanții și grănicerii, sau ca răspuns la petițiile locuitorilor exasperați de atacurile lupilor care le produc mari pagube („această hiară sălbatică vatămă prea mult vitele comunelor”), așa cum aflăm pentru județul Vâlcea în perioadele 1859-1860 și 1866-1867.

Analiza informațiilor identificate ne pun în fața mai multor probleme: certamente *canis lupus* este cel mai mare predator carnivor. Deși asociat cu vulpea și cu ursul la nivelul animalelor păgubitoare, rămâne cel mai temut. Incomod pentru crescătorii de animale, reducerea șeptelului fiind o serioasă problemă economică, pericolos pentru atacurile sale de iarnă care amenință deopotrivă vite, câini, oameni, ostilitatea față de el se manifestă inclusiv în documentele redactate de administrațiile locale sau petițiile primite de la locuitori în care se vorbește fără echivoc de „stârpirea” lor. Eradicarea aceasta se dovedește însă un fenomen complicat, locuitorii nu dispun de cele mai potrivite mijloace, portul armelor de foc este limitat, vânători naționale ca cele din iarna lui 1855 sunt rare. Istoria acestui conflict se înscrie într-o mai lungă istorie a războiului dintre om și acest carnivor. În plus, sursele noastre nu sunt deloc neutre, așa cum bine arată Jean Marc Moriceau. Ele ne arată o imagine complet negativă a unui animal care, în cea mai mare parte a timpului, este unul temător care ocolește sau fuge de prezența umană. Ceea ce ne spun arhivele noastre se dovedește mai degrabă elocvent pentru o istorie specială, a neliniștilor noastre, în care cazurile cele mai dramatice, neobișnuite, reclamă un răspuns administrativ. Și în care statul încearcă să păstreze un ochi atent, inițiind măsurile cele mai potrivite pentru potolirea acestor temeri, pentru oferirea unui cadru sporit de siguranță celor care sunt considerați cetățenii săi. Fără ca timpul statului și timpul naturii să coincidă mereu, nici nu au cum, de unde și eșecuri, și revenirea periodică a unui animal care continuă să rămână o prezență istorică aparte, fascinantă și temută, în aceste locuri.

